

Натхняў голас роднай Масквы

Сярод аднагодкаў Ваня Галярка асабліва нічым не вызначаўся. Падлетак як падлетак, якіх многа. Але было ў яго адно захапленне: радыёсправа. Падрыхтаваўшы ўрокі, спяшаўся ён намясцовы радыё-вузел, дзе стаў, як кажуць, сваім чалавечкам. У хуткім часе Ваня ўжо мог самастойна настрайваць і нават рамантаваць апаратуру, нярэдка выязджаў у бліжэйшыя вёскі, дзе дапамагаў манцёрам радыёфікаваць дамы сялян. І быць бы Ванюхутка радыёмайстрам, ды грывнула вайна.

Радыёвузел апынуўся ў руках акупантаў. Абслугоўваць яго даручылі гітлераўскаму паслугачу. Па яго даносу сюды прывялі Ваню Галярку і прымусілі выконваць чарнавую работу. Паступова «шэф» пачаў давяраць свайму падручнаму назіраць за апаратурай, а іншы раз, адпраўляючыся на чарговую папойку з паліцаямі, пакідаў яго аднаго. Не губляў тады дарэмна часу хлапчына. Ён тут жа настрайваўся на Маскву, слухаў родны голас. А з цягам часу з непрыгодных радыёдэталей сам сабраў прыёмнік і ўстанавіў яго дома ў склепе.

Калі на вуліцах гарадскога пасёлка з'явіліся лістоўкі, у якіх паведамлялася аб падзеях на франтах, гітлераўцы пачалі шукаць крыніцу, праз якую мясцовы падпольшчыкі атрымліваюць звесткі. Перавярнулі, як кажуць, усё дагары нагамі, але на след не напалі. Яны нават і падумаць не маглі, што гэта справа рук Івана Галяркі. Ды як яны маглі падумаць, калі радыёвузел узначальвае свой чалавек.

З кожным днём расла ў сэрцы юнага патрыёта нянавісць да захопнікаў. Ён не мог змірыцца з тым, што фашысцкая прапаганда на кожным кроку падманвае акупаванае насельніцтва. Адночы, застаўшыся адзін, ён настраіў апаратуру на маскоўскую хвалю і ўключыў перадачу ў сетку. З устаноўленых на вуліцах рэпрадуктараў палілася грозная мелодыя, загулалі словы песні-набату:

Вставай, страна огромная
Вставай на смертный бой.
С фашистской силой темною,
С проклятою ордой!

Акупанты спачатку разгубіліся ад нечаканасці, потым, апамятаўшыся, кінуліся на радыёвузел. Але зайсці ў памяшканне адразу не асмеліліся, бо надзвяхаў быў прымацаваны лісток паперы з надпісам «міна». Пакуль фашысты мітусіліся, над пасёлкам разносілася песня:

Пусть ярость благородная
Вскипает, как волна.
Идет война народная,
Священная война...

Іван Галярка ў гэты час ужо быў далёка ў лесе. Спрабаваў знайсці партызан, ды не паспеў – схопілі фашысты. Яго даставілі ў вёску Выдранку, дзе знаходзіліся карнікі, пазверску збівалі, спрабуючы даведацца, з кім з падпольшчыкаў ён меў сувязь, па чым указанні дзейнічаў. Нічога не даведаўшыся, Івана расстралялі...

...Ваня Галярка загінуў як герой. Ён вярнуўся ў школу ў назве піянерскага атрада. А ў народным тэатры РДК па п'есе журналіста Сямёна Сямёнава рэжысёрам Валянцінам Ермаловічам быў пастаўлены пра Ваню Галярку спектакль «Зоркі гаснуць на святанні».

С.Івалгін, Л. Лабаноўскі

Чырвоны сцяг, 1985, 22 кастрычніка.

Подзвіг вясковай дзяўчыны

Што такое вайна, Паліна Цімашэнка зразумела не тады, калі ўбачыла бамбардзіроўшчыкі з чорнымі крыжамі, якія пікіравалі над яе вёскай Горкі, і нават не тады, калі на бальшаку рваліся бомбы. Што такое вайна, Паліна зразумела пазней, калі ўбачыла бежанцаў, якія рухаліся на ўсход, калі ў вёску прыйшлі чужынцы і ўсталявалі «новы парадак». З таго часу для яе быў адзін шлях – барацьба.

П.Цімашэнка

Яна добра разумела, што, калі Радзіма ў небяспецы, яе трэба абраняць. Гэтаму яе вучылі ў школе-сямігодцы, якую яна скончыла перад самай вайной, камса- мол. Гэта стала глыбокім перакананнем дзяўчыны.

...У чэрвені 1942 г. на Краснаполыччы- не ствараўся партызанскі атрад № 41. Паліна ўстанавіла з ім сувязь, стала парты- занскай. Яе ўключылі ў групу разведчы- каў. Яна смела выконвала заданні, успамі- наўкамандзір атрада С.М. Карзюкоў, зда- бывала каштоўныя звесткі аб варожых гарнізонах і дзеяннях акупацыйных улад, неаднаразова ўдзельнічала ў баявых аперацыях атрада з фашысцкімі захопнікамі.

У ліпені 1942 г. камандаваншю парты- занскага атрада неабходны былі даклад- ныя даныя аб сіле фашыстаў, іх узбраенні ў г.п. Краснаполле. У разведку пайшлі К. Дудараў — камандзір групы, Іван Лемцю- гоў, Аляксандр Свежанцаў і Паліна Ціма- шэнка. Выканаць заданне дапамаглі су- вязныя, аднак Паліна пажадала сама паг-ядзецц, што робіцца ў Краснаполлі. Пад выглядам абмену яек на соль і мыла пабы- вала ля камендатуры, заглянула ў двор, дзе размясціўся нямецкі гарнізон. Па ўсім было відаць, што немцы рыхтуюцца да нейкай аперацыі. Вяртаючыся на базу свайго атрада, зрабіла прыпынак у в. Бе- разякі, дзе сустрэлася з другой групай разведчыкаў, у якую ўваходзілі Сцяпан Капота, Іван Пацёмкін і Антон Лондыр.

У Беразяхах жа ў той час знаходзіўся карпы атрад гітлераўцаў і з дапамогай мясцовых паліцаў рабаваў сем'і партызан і актывістаў. Партызаны, калі выявілі карнікаў, пачалі адыходзіць у лес. Паліна жа палічыла, што пад выглядам мясцовай сялянкі пройдзе па вуліцы, нібы з сенаўборкі і лепш разбярэцца ў абстаноўцы. Але адбылося непрадбачанае. Сярод карнікаў аказаўся паліцай, які яе ведаў.

—Вось яна — партызанка, — закрычаў ён. — Трымайце яе. Гэта чырвоная разведчыца...

...Паліну даставілі ў пасёлак Камунар, дзе размяшчалася камендатура. Допыт рабіў гестапавец. Як стала пазней вядома, Паліна не адмаўляла, што з'яўляецца партызанкай. Яе білі, пакуль не траціла прыгомнасць, аблівалі вадой і зноў білі. Партызанка маўчала. Паліну кінулі ў халодны склеп. Тут правіла ноч. На другі дзень - зноў допыт, зноў пабоі, а паміж імі патрабаванне — тваё прозвішча, імя, дзе знаходзіцца база партызан. Абяцалі нават вы- пусціць на волю. Нічога не дабіліся ад патрыёткі.

Фашысты зноў збілі разведчыцу, за- тым адправілі ў Струменск Кармянскага раёна, дзе размяшчаўся штаб карнікаў. І зноў допыт. І тут Паліна нікога не выдала, нічога не расказала аб атрадзе, месцы яго размяшчэння. У лютай злосці Паліну спа- ласавалі нажамі, выразалі грудзі. На світанні карнікі вывелі партызанку на край вёскі...

Як для Зоі Космадзям'янскай, для Па- ліны Цімашэнка, якая паўтарыла яе гера- ічны подзвіг, надышоў час бяссмерця.

Л. Лабаноўскі

.....

Кудзінаў Сяргей Мікалаевіч, удзельнік партызанскага руху на Краснаполыччыне ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Н. 22 сакавіка 1913 г. на х. Верхняя Талаўка Мілераўскага р-на Растоўскай вобл. Член ВЛКСМ, працаваў трактарыстам, камбайнерам. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны на фронце. Удзельнічаў у абарончых баях у Магілёўскай вобласці. Трапіў у акружэнне, стаў падпольшчыкам. 3 лістапада 1941 г. - член падпольнай арганізацыі «Патрыёт Радзімы» Шклоўскага камуністычнага падполля. Са жніўня 1942 г. — партызан-кулямётчык разведвальна- дыверсійнай групы І.В. Кананыхіна (з верасня 1942 г. — 3-ці асобны партызанскі атрад). Прымаў удзел у разгроме варожых гарнізонаў. У снежні 1942 г. група партызан каля в. Марынаполле Краснапольскага р-на трапіла ў засаду. Сяргей прыкрываў кулямётным агнём адыход сяброў-партызан, але быў цяжка паранены і трапіў непрытомным у варожы палон. Вытрымаў

нечалавечыя здзекі, але застаўся верным партызанскай прысязе і не выдаў месцазнаходжання партызан.

Пахаваны ў брацкай магіле ў в. Выдранка. Яго імем названа вуліца ў райцэнтры.

Л. Лабаноўскі

Названы імем Сяргея Кудзінава

...У марозны дзень 20 снежня 1942 г. труп партызан трэба было выканаць важнае баявое заданне. Побач з камандзірам узвода Леанідам Рыгоровічам Камісаравым з кулямётам крочыў Сяргей Кудзінаў. Рэзкі, учэпісты вецер дзьмуў у твар, снег сыпаўся за каўнер і сляпіў вочы. Партызаны стаміліся, ішлі моўчкі. Хацелася хутчэй дайсці да в. Марынаполле і адпачыць. Не думалі, што ў такую завейную ноч іх чакаюць у засадзе карнікі. Двор старасты Емяльяна Удадава стаў для іх пасткай. Шквал агню пасыпаўся на партызан. «Лажыся, засада!» — крыкнуў старшы групы Калімулін. Партызаны заляглі і прынялі бой. Аднак сілы былі няроўнымі. Камандзір загадаў адступіць у лес. Прыкрываць адступаючых застаўся Сяргей Кудзінаў. Партызаны ўжо падыходзілі да лесу, як карнікі ўзняліся, пабеглі ўперад, страляючы на хаду з аўтаматаў і крычалі: «Рус, здавайся!» Сяргей Кудзінаў трапнымі чэргамі прыціснуў карнікаў да зямлі, не даючы ім праследаваць партызан і весці прыцэльны агонь.

С. М. Кудзінаў

... Раптам кулямёт яго замоўк. Варожая куля прабіла навулет левую руку, раніла другі раз. Карнікі ажывіліся. Аднак ненадоўга. Кулямёт Сяргея загаварыў: Кудзінаў даў адну, другую чаргу. І зноў

кулямёт замоўк. Закончыліся патроны. Сяргей стаў кідаць гранаты ў карнікаў. Адна за другой узрываліся «лімонкі». Забітых і параненых потым грузілі на машыны і адвозілі ў в. Выдранка, дзе стаяў гарнізон, было гестапа. Трэці раз быў паранены адважны кулямётчык. Ён страціў прытомнасць. Пераканаўшыся, што кулямётчык ляжыць нерухома, падбеглі і пацягнулі Сяргея ў дом старасты в. Яснаполле Емяльяна Удадава. Калі да яго вярнулася святдомасць, павезлі ў Выдранку. У мясцовым шпіталі падлячылі. А падлячыўшы, пачалі допыт. Спачатку ўгаворвалі, абяцалі яму ледзь не залатыя горы. Калі адмовіўся даваць паказанні, дзіка катавалі. Сяргея білі, калолі штыкамі ў яшчэ незажыўшыя раны, заганялі іголкамі пад пазногці, пяклі калёным жалезам цела, знясіленага аблівалі халоднай вадой і кідалі ў снег. Потым зноў допыты, катаванні. Нікога не выдаў і нічога не сказаў. Яму пад канец выкалалі вочы, адрэзалі пілою ногі, затым павесілі ў в. Выдранка. Так пакутліва абарвалася жыццё сына Ціхага Дона, нястомнага працаўніка-хлебараба, вернага сына Ленінскага камсамола, воіна-падпольшчыка, адважнага партызанскага кулямётчыка з атрада №3 І.В. Кананыхіна. Краснапольская зямля стала яму апошнім прытулкам. Свята берагуць памяць пра Сяргея Кудзінава. Наяго магілу ў в. Выдранка прыязджаюць баявыя сябры, родныя, школьнікі ўскладваюць кветкі і вянкi. Імем Сяргея названа вуліца ў г.п. Краснаполле. Двойчы Краснапольшчыну наведвалі родныя брат Пётр і сястра Еўдакія Мікалаеўна Самойлава з х. Новаталаўка. У музеі Ленінскай СШ ёсць стэнд з фатаграфіямі і біяграфіяй Сяргея Кудзінава, падораныя сястрой і партызанкай П.А.Крынічка.

А.Марзалюк